

यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।

तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥ ५२ ॥

जेव्हा तुझ्या बुद्धिवरिल मोहाचे गढूल आवरण दूर होईल तेव्हां, जे ऐकले असेल आणि जे ऐकण्यायोग्य असेल या दोहोंविषयी तू निःस्पृह होशील. ॥ ५२ ॥

यदेति । मोहो देहादिष्वात्मबुद्धिः तदेव कलिलम् । ‘कलिलं गहनं विदुः’ (३।१।८५ अमरकोषे ‘कलिलं गहनं समे’ इति) इत्यभिधानकोशस्मृतेः । ततश्चायमर्थः एवं परमेश्वराराधने क्रियमाणे तत्प्रसादेन तव बुद्धिदेहाभिमानलक्षणं मोहमयं गहनं दुर्गं विशेषेणातितरिष्यति । तदा श्रोतव्यस्य श्रुतस्य चार्थस्य निर्वेदं वैराग्यं गन्तासि प्राप्स्यसि । तयोरनुपादेयत्वेन जिज्ञासां न करिष्यसीत्यर्थः ॥५२॥

‘कलिलं गहनं विदुः’ या अभिधानकोशामधिल स्मृतिवचनानुसार देहादिविषयक आत्मबुद्धिरूप जो मोह तेच कलिल. तेच आश्चर्य, अभिप्राय असा कि परमेश्वर आराधनरूप कर्म केल्याने जेव्हा त्यांच्या कृपेने तुझी बुद्धि देहाभिमान लक्षणरूप मोहमय गहन दुर्ग पूर्णपणे पार करेल तेव्हा, जे ऐकले असेल आणि जे ऐकण्यायोग्य असेल, या दोहोंविषयी तू निःस्पृह होशील. अर्थात् त्यांची साधनेस आवश्यकता न राहिल्याने, त्यांच्याविषयी जिज्ञासा राहणार नाही. ॥ ५२ ॥

ततश्च ---

तदनंतर ---

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।

समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥ ५३ ॥

आता ऐकत असलेल्या वेदवचनांनी संभ्रमित झालेली तुझी बुद्धि, जेव्हां समाधिवृत्तीत स्थिर व निश्चल होईल, तेव्हां तुला साम्यबुद्धिरूप योग प्राप्त होईल. ॥ ५३ ॥

श्रुतीति । श्रुतिभिर्नालौकिकवैदिकार्थश्रवणैर्विप्रतिपन्ना, इतः पूर्वं विक्षिप्ता सती ते तव समाधौ बुद्धिर्यदा स्थास्यति, समाधीयते चित्तमस्मिन्निति समाधिः परमेश्वरः तस्मिन्निश्चला विक्षेपव्याप्तविषयान्तरैरनाकृष्टा अतएवाचला अभ्यासपटुत्वेन तत्रैव स्थिरा च सती तदा योगं योगफलं तत्त्वज्ञानमवाप्स्यसि ॥५३॥

ऐकल्याने अर्थात् नाना प्रकारच्या लौकिक आणि वैदिक भोग्य पदार्थाविषयी ऐकल्याने आता संभ्रमित झालेली तुझी बुद्धि जेव्हां समाधिवृत्तीत स्थिर व निश्चल होईल, ज्यामध्ये चित्त एकाग्र केले जाते तो परमेश्वर समाधि. त्या परमेश्वरामध्ये तुझी बुद्धि जेव्हां स्थिर व निश्चल होईल, अभिप्राय असा कि तुझी बुद्धि जेव्हा संभ्रमकारक भोग्य पदार्थाकडे आकृष्ट न होता अभ्यास प्रविणतेने परमेश्वरामध्ये स्थिर व निश्चल होईल, तेव्हां तुला योगाचे फळ अर्थात्